

XXI Powszechny Zjazd Historyków Polskich 2024, Białystok, 17–20 września 2024 r.

Ponad 950 przedstawicieli świata nauki, 165 referatów, sześć głównych tematów oraz 4 dni intensywnych obrad i dyskusji, a także wyjątkowe i otwarte dla wszystkich chętnych wydarzenia towarzyszące – tak można scharakteryzować XXI Powszechny Zjazd Historyków Polskich, który od 17 do 20 września 2024 r. odbywał się na kampusie Uniwersytetu w Białymstoku. Stolica Podlasia po raz pierwszy gościła uczestników największego w Polsce kongresu historycznego. Gospodarzami wydarzenia byli Uniwersytet w Białymstoku oraz Polskie Towarzystwo Historyczne, które obchodziło 100-lecie przekształcenia Towarzystwa Historycznego z siedzibą we Lwowie w Polskie Towarzystwo Historyczne. Archiwa Państwowe, Instytut Pamięci Narodowej oraz Muzeum Historii Polski i Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN były po raz kolejny partnerami instytucjonalnymi Zjazdu, a w uroczystej ceremonii otwarcia wziął udział wojewoda podlaski.

Warto wspomnieć, że Zjazdy organizowane są zazwyczaj co pięć lat i odbywają się w różnych ośrodkach akademickich w całej Polsce. Skupiają podczas obrad uczonych, nauczycieli, archiwistów, muzealników, młodych adeptów historii, studentów i doktorantów, popularyzatorów historii oraz jej miłośników. Przed zamknięciem tegorocznego spotkania ogłoszono, że gospodarzem następnego, zapowiedzianego na wrzesień 2029 r., będzie Łódź. Miasto miało już okazję gościć XIV PZHP, który odbył się w 1989 r. Inne ośrodki mające również taką możliwość w przeszłości to m.in. Lublin (2019, 1969), Szczecin (2014), Olsztyn (2009), Kraków (2004, 1958 oraz dwukrotnie przed przemianą Lwowskiego Towarzystwa Historycznego w PTH), Wrocław (1999), Gdańsk (1994), Poznań (1984), Katowice (1979), Toruń (1974) i Warszawa (1963).

Na każdym Zjeździe wybierany jest inny temat przewodni, a co za tym idzie i hasło, pod którym odbywają się obrady. W tym roku było nim: „Człowiek twórcą historii”, natomiast trzy poprzednie brzmiały następująco: „Wielka Zmiana. Historia wobec wyzwań...”, „Polska – Bałtyk – Europa” i „Powrót do źródeł”. Bogaty program połączony był z wydarzeniami towarzyszącymi: Galą PTH i uroczystością nadania tytułu doktora honoris causa Uniwersyte- tu w Białymstoku profesorowi Robertowi Frostowi – wybitnemu historykowi,

specjalizującemu się w dziejach Europy Północnej i Wschodniej od XIV do XIX w., ze szczególnym uwzględnieniem historii Rzeczypospolitej Obojga Narodów. „Bardzo cieszę się, że mogłem przewodniczyć Senatowi podczas tej uroczystości” – mówił podczas konferencji prasowej prof. dr hab. Mariusz Popławski, rektor Uniwersytetu w Białymstoku.

Ważnym elementem zjazdu był konkurs na najlepszy poster, podczas którego młodzi naukowcy mieli możliwość zaprezentowania swoich badań. Dzięki mnogości wydarzeń towarzyszących można było wybierać między nimi, na przykład w ogrodach Pałacu Branickich uroczyste otwarto multimedialny spektakl „OurStory – Nasze Dziedzictwo”. Była to zjawiskowa opowieść o historii Podlasia, przedstawiona w formie multimedialnej projekcji z wykorzystaniem nowoczesnej technologii i materiałów archiwalnych. W kampusie, w siedzibach wydziałów Biologii, Chemii, Matematyki i Informatyki trwały Targi Książki Historycznej, na których zaprezentowały się liczne wydawnictwa, proponujące edycje źródłowe, monografie i czasopisma. Zjazd obfitował w ekspozycje. Można był zwiedzić następujące wystawy: „Człowiek tworzy historię. HERSTORY”, która zwyciężyła w konkursie organizowanym dla młodzieży szkół średnich w ramach XXI Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich, „Chłopi w archiwach” ukazująca życie mieszkańców XIX-wiecznej wsi, w której archiwalia zestawiono z kadrami z najnowszej, malowanej ekranizacji powieści Władysława Reymonta *Chłopi*, „Wielkopole w podróży” opowiadająca o podróżach staropolskich, dyplomatycznych i kobiecych, „Najcenniejsze archiwalia z zasobu Archiwum Państwowego w Białymstoku” prezentująca oryginały najciekawszych i najstarszych eksponatów ze zbiorów Archiwum, „Białystok i jego dokumentaliści” poświęcona historykom i badaczom historii regionalnej oraz licznie oblegana przez uczestników zjazdu „Osada odtwórców” w kampusie UwB, gdzie rekonstruktorzy z różnych epok mieli swoje stanowiska, ukazujące kulturę materialną, militarną i codzienność dawnych czasów. W programie znalazły się też m.in. pokazy strzelania z broni czarnoprochowej, strzelnica ASG, przejażdżka na koniu ułana itd. Można było również uczestniczyć w przeglądzie filmów historycznych „Spojrzenie za siebie” w kinie Forum (wyświetlano m.in. obrazy *Biała odwaga*, *Czerwone maki*, *Kos*). Wśród imprez towarzyszących znalazły się ponadto możliwość zwiedzania pięknego Pałacu Branickich, Muzeum Pamięci Sybiru czy Muzeum Rzeźby Alfonsa Karnego, a uroczysty bankiet był okazją do integracji środowiska historycznego, nawiązania kontaktów oraz nowych znajomości.

Jak wspomniano, myślą przewodnią tegorocznego PZHP było hasło „Człowiek twórcą historii”. W odezwie wystosowanej przez Komitet Organizacyjny Zjazdu i Zarząd Główny PTH (Polskiego Towarzystwa Historycznego), który we współpracy z Komitetem Nauk Historycznych Polskiej Akademii Nauk zwołał to wydarzenie, napisano: „Hasło programowe białostockiego zjazdu podkreśla ogromną rolę człowieka w budowaniu rzeczywistości w każdym okresie dziejów aż po naszą współczesność. Jest to zarazem wskazanie na człowieka poznającego przeszłość i dążącego do jej zrozumienia”. Obrady Zjazdu miały na celu uzmysłowienie wszystkim nierozzerwalnego związku historii ze współczesnością oraz zwrócenie uwagi na wyzwania co do wymagań metodologicznych uprawiania nauki historycznej. Tematyka obejmowała sześć głównych zagadnień od średniowiecza po współczesność oraz 27 szczegółowych sympozjów problemowych, w tym siedem organizowanych przez partnerów instytucjonalnych wydarzenia.

W przygotowanej bogatej ofercie paneli dyskusyjnych każdy mógł znaleźć coś dla siebie, jednak dla archiwistów oczywiście najciekawsze były te związane z ich pracą. Dwa panele poświęcone tematowi dostępności archiwów wywołały niemalże poruszenie w środowisku archiwalnym oraz genealogów. Uczestnicy pierwszego panelu „Archiwa a cyfrowe multiwersum. Historyk wobec źródeł dostępnych on-line” zgłębiali wpływ poszerzającej się bazy źródeł historycznych udostępnianych w Internecie na warsztat historyka. Drugi panel „Paradoksy otwartości. Wyzwania w udostępnianiu materiałów archiwalnych” poruszył kwestię ułatwiania historykom dostępu do zasobów różnych archiwów (państwowych, IPN, wyodrębnionych, z powierzonym zasobem).

Podczas towarzyszącej zjazdowi Gali Historyka ogłoszono listę osób i instytucji, którym przyznane zostały honorowe nagrody im. Joachima Lelewe-la oraz złote, srebrne i brązowe medale Polskiego Towarzystwa Historycznego za wkład w popularyzowanie wiedzy historycznej oraz indywidualne osiągnięcia.

Wydarzenie zakończyło się ogłoszeniem o publikacji 8-tomowego zbiorczego wydawnictwa z referatami głoszonymi na Zjeździe pt. *Człowiek twórcą historii* (red. nauk. Cezary Kukło, Wojciech Walczak, Białystok 2024), które jest dostępne on-line i bezpośrednio na Uniwersytecie w Białymstoku.

W tym ogólnopolskim wydarzeniu uczestniczyła również delegacja archiwistów Archiwum Państwowego w Lublinie. Miała ona możliwość odwiedzenia swoich Kolegów i Koleżanek z Archiwum Państwowego w Białymstoku, które

od kilku lat ma to szczęście, że mieści się w zachwycającej nowoczesnością siedzibie. Dyrektor Marek Kietliński oprowadził po niej archiwistów i opowiedział im o historii tego miejsca oraz o jego zasobie.

Piotr Zimny

Il. 1–5. XXI Powszechny Zjazd Historyków Polskich w Białymstoku (fot. APL)

